

УДК 7.072.2(477)"19/20"(092)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.04.927>

МИСТЕЦЬКА ОЙКУМЕНА РОМАНА ЯЦІВА

Володимир ЖИШКОВИЧ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2699-4907>

кандидат мистецтвознавства, доцент, старший науковий
співробітник, Інститут народознавства НАН України,

відділ мистецтвознавства,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: zhyshko@i.ua

Роман Яців — знакова постать у науковому та мистецькому просторі України. Його подвижницька діяльність — це авторський культурний всесвіт, у якому поєднуються малярство, історія мистецтва, національна культурна пам'ять, українська традиція та сучасний художній досвід.

Метою статті є окреслити життєвий та професійний шлях Романа Яціва на етапах становлення його як видатного науковця, мистецького критика, педагога, громадського діяча та знаного художника.

Об'єктом дослідження є життєпис Романа Яціва, розглянутий крізь призму родинного кола, наукового та мистецького середовища.

Предметом дослідження є інтерпретація та аналіз наукових і мистецьких концепцій Романа Яціва в контексті сучасних культурних і мистецьких процесів.

Джерельною базою є спогади та публікації, присвячені Роману Яціву, його мистецтвознавчі праці, живописні та графічні твори.

Методологічна основа дослідження базується на комплексному аналітичному підході, що використовує біографічно-хронологічний, культурно-мистецький та джерелознавчий методи, а також метод формального аналізу.

Ключові слова: Роман Яців, мистецтвознавство, історія українського мистецтва, образотворче мистецтво, живопис, графіка.

Volodymyr ZHYSHKOVYCH

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2699-4907>

PhD in Art History, Associate Professor,

Senior Researcher at the Institute of Ethnology
of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Department of Art Studies,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: zhyshko@i.ua

THE ARTISTIC OECUMENE OF ROMAN YATSIV

The article is devoted to the life and work of a prominent figure in the scholarly and artistic landscape of Ukraine — renowned Ukrainian art historian, educator, and artist Roman Yatsiv.

Roman Yatsiv was born on 26 August 1956 into the family of the distinguished Ukrainian graphic artist and educator Myron Yatsiv. He holds the academic degrees of PhD in Art History and Doctor of Historical Sciences, Professor of the Lviv National Academy of Arts. He is an Honoured Worker of Culture of Ukraine, a member of the National Union of Artists of Ukraine, Chair of the Commission on Fine and Decorative Arts, and a Full Member of the Shevchenko Scientific Society. He is also the recipient of the Sviatoslav Hordynsky Lviv Regional Prize in Culture, Literature, Art, Journalism, and Architecture in the category of Cultural Studies, Art History, and Museum Studies.

The aim of this article is to outline the life and professional trajectory of Roman Yatsiv, tracing the stages of his development as a distinguished scholar, art critic, educator, public figure, and accomplished artist. The study examines the formative phases of his personal and professional growth within his family environment and during his studies at the Lviv State Institute of Applied and Decorative Arts. It also analyzes his achievements in the fields of art history scholarship and artistic practice.

The *object* of the research is the biography of Roman Yatsiv viewed through the prism of his family background and the scholarly and artistic environment in which he developed.

The *subject* of the research is the interpretation and analysis of Roman Yatsiv's scholarly and artistic concepts in the context of contemporary cultural and artistic processes.

The *source base* of the study comprises memoirs and publications devoted to Roman Yatsiv, his art historical writings, and his paintings and graphic works.

The *methodological framework* of the research is based on a comprehensive analytical approach employing biographical-chronological, cultural-artistic, and source-critical methods, together with the method of formal analysis.

Keywords: Roman Yatsiv, art history, history of Ukrainian art, visual arts, painting, graphic arts.

Вступ. Відомого мистецтвознавця, педагога та художника Романа Яціва по праву слід віднести до визначних діячів сучасного культурно-мистецького простору України. Його подвижницька діяльність — це авторський культурний всесвіт, у якому поєднуються малярство, історія мистецтва, національна культурна пам'ять, українська традиція та сучасний художній досвід.

Роман Яців — кандидат мистецтвознавства (1994), доктор історичних наук (2021), професор Львівської національної академії мистецтв, Заслужений працівник культури України (2006), член Національної спілки художників України (1992), голова Комісії образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва та Дійсний член Наукового товариства імені Тараса Шевченка, лауреат Львівської обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури імені Святослава Гординського (2008) в номінації «Культурологія, мистецтвознавство, музейна справа».

Протягом півстолітнього періоду активної діяльності Роман Яців невтомною дослідницькою та творчою працею утверджував себе на ниві культурно-мистецького просвітництва і по праву увійшов до когорт знаних в Україні та поза її межами знакових постатей сучасності. Починаючи з 80-х років ХХ ст. поетапно вдосконалював свій вишкіл музейника, до-

слідника й аналітика українського мистецтва, педагога та менеджера багатьох культурно-мистецьких заходів, адміністратора, а поза тим утвердився й як унікальний самотутній митець — живописець і графік. Значна частина опублікованих ним наукових досліджень у ділянці українського образотворчого мистецтва стала помітним явищем на ниві мистецької аналітики [1; 2; 3], здобула не лише спраглого до пізнання читача, а й поступово привернула увагу фахівців до самого Романа Яціва не лише як до історика та теоретика мистецтва, але й як до талановитого художника [4; 5; 6; 7; 8; 9].

Запропонована стаття підготовлена з нагоди пам'ятної ювілейної дати — 70-ліття Романа Яціва, в знак пошани за його науковий та мистецький доробок, а також як знак вдячності за давні дружні стосунки та співпрацю у багатьох сферах діяльності.

Отож, метою статті є спроба окреслити життєвий шлях Романа Яціва на основних етапах становлення його як видатного науковця, мистецького критика, педагога, громадського діяча та видатного художника. Простежити етапи його зростання як особистості у родинному колі та в роки навчання у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва, і зокрема, окреслити роль знаного митця та батька Мирона Яціва у формуванні сина як художника. Проаналізувати здобутки Романа Яціва у ділянці мистецтвознавчої науки та художньо-творчій діяльності.

Об'єктом дослідження є життєпис Романа Яціва крізь призму родинного кола, наукового та мистецько-творчого середовища. Предметом — особливості сприйняття та аналітики наукових і творчих постулатів Романа Яціва в контексті культурно-мистецьких процесів сьогодення.

Джерельною базою є спогади та публікації про Романа Яціва, його авторські мистецтвознавчі дослідження, живописні та графічні твори. Методологічною основою дослідження є комплексний аналітичний підхід, базований на біографічно-хронологічних, культурно-мистецьких, джерелознавчих засадах та методі формального аналізу.

Основна частина. Роман Яців народився (26 серпня 1956 р.) у невеличкому містечку Ходорів на Львівщині у родині відомого українського художника-графіка Мирона Яціва та Ірини Яців (до заміжжя Лисовець). Властиво, у родинному колі з дитячих літ

Іл. 1. Роман Яців. Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Львів, 11 жовтня 2005 р. Світлина Володимира Жишківача

формувались фундаментальні мистецько-естетичні та морально-етичні засади, прививалась любов до історії, культури, національних традицій (іл. 1).

Родинні університети Романа Яціва.

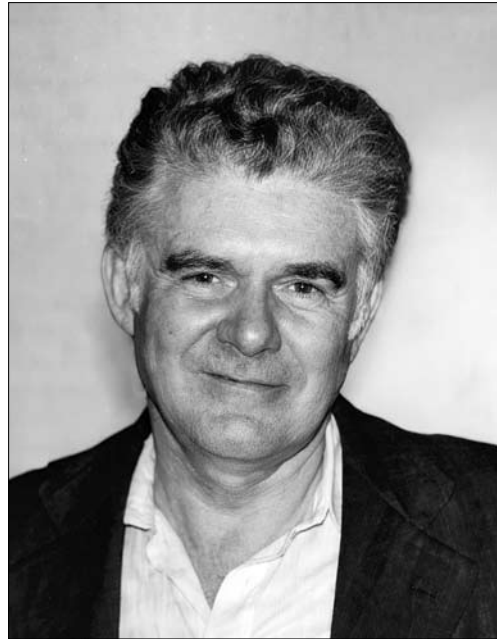
Батько — митець-натхненник і педагог

Важливу роль у становленні Романа Яціва як особистості відіграв батько Мирон Яців (іл. 2).

Мирон Яців народився 12 липня 1929 р. у селі Голешів на Львівщині (помер 19 березня 1996 р. у Львові) у сім'ї місцевого священника о. Іллі Яціва (1891—1963) та Іванни Яців (1898—1976). Дружина отця Іллі, бабця Романа Яціва, Іванна була донькою відомого церковного діяча священника Василя Левицького (1870 — після 1938 р.) [10, с. 24]. Іванна разом з чоловіком привили своїм дітям: Миرونу, його сестрі Романі (1927—1993) та молодшому брату Любомиру (1938—2001), який теж став художником, любов до літератури, мистецтва, заклали основи духовності та освіченості.

Фахову мистецьку освіту Мирон Яців здобував на відділі художньої обробки дерева Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (закінчив навчання 1960 р.). Основними викладачами з фаху були графік, дослідник гуцульської народної творчості Михайло Курилич та живописець, графік Роман Сельський. Щоправда, за словами Мирона Яціва, «У кожного з нас є люди, гідні служити нам зразком для наслідування вдачею чи характером, вчинками чи творчою діяльністю. Особливо люди мистецького світу мають своїх улюблених творців як минулого, так і сучасного періоду, які є своєрідними провідниками в діяльності і творчому мисленню на протязі усього творчого життя. Таким для мене є великий наш митець Святослав Гординський. Своєю творчістю, енергією запалив він в мені любов до мистецтва, особливо до графіки, став він моїм заочним провідником і наставником» [10, с. 324].

Постать Святослава Гординського не залишалась поза увагою й у Романа Яціва, який, будучи завідувачем фонду плакату та графіки Музею етнографії та художнього промислу у Львові за підтримки тодішнього директора, світлої пам'яті Василя Отковича (1950—2017), організовував виставку, присвячену творчому доробку митця та уклав каталог робіт «Святослав Гординський» (1989). Роман Яців згадує: «Це було в 1989 році в музеї етнографії. Я мав

Іл. 2. Мирон Яців. Початок 1990-х рр. Світлина з родинного архіву

виставку разом із Олесем Ногою, моїм приятелем. І цю виставку відвідав Святослав Гординський. Я був автором каталогу його першої виставки у Львові після Другої світової війни. А організував її директор музею Василь Откович. Святослав Гординський зробив запис у книзі відгуків, дуже гарний такий... У мене є той запис. Святослав Гординський оцінив те, що я є продовжувачем тих ідей, якими жили художники покоління його молодості» [11].

По закінченні навчання у вузі Мирон Яців залишився у Львові і на початках працював у музеї Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, з 1962 року розпочав роботу викладачем на кафедрі проектування інтер'єру та меблів, а з лютого 1964 р. посів посаду старшого викладача. Важливу роль у становленні Мирона Яціва як митця та особливо талановитого педагога відіграв колишній викладач, а на той час декан факультету Михайло Курилич. Удвох вони заклали принципи нової методики викладання курсу «Основи композиції» в інституті, основу якої становив досвід авангардного українського та зарубіжного мистецтва першої половини XX століття. Мирон Яців поступово напрацьовував новацийні програмні засади курсу з основ композиції та вдосконалював теоретично-методичну базу. За словами відомого українського скульптора та ректора Львівської академії мистецтв (1988—2000) Еммануїла Миська, «Мирон Яців —

Іл. 3. Мирон Яців. Хто куди. 1986. Ліногравюра. Збірка родини

Іл. 4. Мирон Яців. Чигирин. XVII ст. 1982. Кольорова ліногравюра. Збірка родини

це великий композитор-графік, і його заслуга як педагога Львівської Академії мистецтв неоцінима! Не оцінима тим, що він розробив концепцію основ композиції на відділах проектування інтер'єру, дерева, та й для цілої Академії, яку, по суті, потім освоїли майже всі відділи. І завдяки власне тій, я би сказав, особливій, мистецькій логіці, здатності узгодити форму, форму і колір, він вирізняється серед своїх колег-графіків, своїх сучасників. Ще й тому, що

він як художник — хрестоматійний: чітко поставлені перед собою завдання, і на них дуже чіткі відповіді» [10, с. 109]. Слід відзначити, що розроблена Мироном Яцівим методика викладання з основ композиції актуальна й до сьогодні (іл. 3).

Мирон Яців виховав цілу плеяду майбутніх митців, кожен з яких із вдячністю згадає його настанови. «Ми залюбки відвідували цікаві лекції нашого вчителя, який розважливо, небагатослівно спрямовував вивершити свій задум. Студенти чекали кожну наступну лекцію, нового спілкування з Вчителем, аби почути настанови до своїх ескізів. Піднесений на душі лекціями про ритм, рівновагу, гармонію, динаміку, архітектуру, я йшов від п. Мирона до праці, а в голові звучали слова «цікава комбінація укладів», — відзначив у своїх спогадах відомий львівських графік Дмитро Парута [10, с. 115].

Одним із таких студентів п. Мирона був і, нині відомий митець, графік та живописець Роман Яців (навчався протягом 1973—1978 років на кафедрі проектування інтер'єру та меблів у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва). У стінах інституту Роман Яців здобув необхідний мистецький вишкіл, проте й поза стінами вузу батько упродовж багатьох років і надалі вдосконалював ненав'язливими порадами фаховий рівень Романа Яціва як художника. Як згадає Роман Яців, «Тато розвивав мою фантазію своїми малюнками. Він весь час малював миколайчиків для кожної такої святкової okazji. Тато бачив в мені свого послідовника і цілком хотів, щоби я поступав до Інституту прикладного та декоративного мистецтва» [11].

Кількома роками пізніше слідами брата Романа пішла й молодша сестра Роксолана, яка теж навчалась у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва на кафедрі проектування інтер'єру та меблів (1977—1982 рр.) і також була студенткою М. Яціва. Здобуті фахові знання дали змогу Роксолані Яців на рівні викладати мистецькі дисципліни у Державному навчальному закладі «Львівське вище професійне художнє училище» (нині Львівський професійний коледж прикладного мистецтва та дизайну). У 2010 р. Роксолана та Роман мали успішну спільну виставку творчих робіт у львівській галереї «LvivArt», яка тоді містилась на вул. Лесі Українки, 21.

Поряд з викладацькою роботою Мирон Яців активно творив, проте у ранній період, з огляду на тематично-ідейні вподобання, які не схвалював тодішній режим, більшість графічних творів широко не демонструвались (іл. 4). Не особливо тішили тодішній режим, започатковані наприкінці 70-х історичні графічні цикли з портретними персоналізаціями видатних українських історичних осіб — князів (Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого), короля Данила, отаманів та гетьманів (Северина Наливайка, Івана Підкову, Богдана Хмельницького, Петра Конашевича-Сагайдачного та інших). Щойно з наближенням проголошення Незалежності України його графіка поступово почала просочуватись у періодичні видання і, як відзначив відомий педагог та художник Тарас Драган, «наша історія, культура, духовність, національна еліта, — все те, що в його уяві поєднувалось з історією української духовності, з національною ідеєю, яку носив у серці, тепер побачило світ у його творах» [10, с. 352]. Тарас Драган високо оцінив графіку М. Яціва: «Поява цієї, не побоюсь сказати, української графіки на гребені хвилі нашої історії глибоко симптоматична. Вона відсилає нас до прикладів нашого історичного минулого, коли мистці і їх творчість ставали символами свого часу. Це Нарбут, Ковжун і в наш час — Яців» [10, с. 352].

Від початку 90-х Мирон Яців зумів вповні розкрити талант непересічного графіка станковиста та ілюстратора. Були створені, майстерно стилізовані, сповнені вишуканої декоративності та народного колориту численні графічні композиції, у яких виразно відчитувались українська етнографічна автентика. Особливо знаковими у творчості митця стали історично-патріотичні цикли, які виходили друком у книжкових і газетно-журнальних виданнях і, зокрема, у знаменитих підбірках Історичної бібліотеки журналу «Дзвін» та Історико-краєзнавчого часопису «Літопис Червоної Калини» [12].

**Стрийко Любомир — графік станковист,
безвідмовний консультант і порадник**

Певну роль у формуванні Романа Яціва як митця відіграло періодичне спілкування з рідним братом Мирона Яціва Любомиром. Любомир Яців — львівський художник, випускник Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова, пішов шляхом старшого брата і також увійшов в історію україн-

Іл. 5. Любомир Яців. Троїсті музики. 1985. Ліногравюра. Збірка родини

ського мистецтва як один із значимих представників львівської школи станкової графіки [13; 14]. Ідейно-тематичну канву його творчості характеризувала зацікавленість фольклорними джерелами і стильовими особливостями українського народного мистецтва та вміле їх переосмислення в контексті авангардних лаконічних графічних течій. До певної міри його стильові пошуки вписувались у канву творчих напрацювань брата Мирона, а також відомого львівського графіка Івана Остафійчука (іл. 5).

Особливо тісним спілкування стрийка з племінником Романом припало на останні роки життя Любомира Яціва (пом. 2001), і особливо після смерті старшого брата Мирона (пом. 1996), який тривалий час був для нього духовною опорою у житті та творчості. Як відзначив Роман Яців, «Біль скоював ініціативність і загострював ностальгію за чимось високим і чистим, а ще повертав у дитинство, що лише посилювало дискомфорт його самопочувань вже у новій психологічній і соціокультурній реальності» [13, с. 12]. Обидва, стрийко і племінник, — інтелектуали та митці, які сповідували спільні ідеали. Розмови з племінником морально підтримували

Іл. 6. Марія та Роман Яцїви у вечірньому кафе. Париж, 19 листопада 2012 р. Світлина Володимира Жишківича

Любомира Яцїва, стимулювали його творчі пошуки й водночас були корисними для Романа, який високо цінував стрійка і захоплювався його пізнаннями. Батьків брат, за словами Романа Яцїва, «винятковий ерудит (його обізнаність в явищах світової літературної класики ХІХ—ХХ століть, новітньої музики, театру, кіно, образотворчості, філософією екзистенціалізму була вражаючою), проникливий аналітик інтелектуальних дискурсів сучасності, унікаючий публічності художник свій стресовий емоційний стан «вписував» в екзистенційний простір останніх ліногравюр» [13, с. 12].

Сімейне коло

Важливим чинником творчого та науково зростання Романа Яцїва є найближче сімейне коло. Більше сорока років надійним другом, порадником і нахненником усіх починань і здобутків Романа була й є його вірна супутниця, дружина Марія (іл. 6). Марія Яцїв — багатолітній (однією з перших почала працювати у відновленій у 1994 р. Львівській богословській академії, з 2002 реорганізованій в Український Католицький Університет) викладач англійської мови Центру сучасних іноземних мов Українського Католицького Університету. Саме Марія є першим критиком та поціновувачем живописних і графічних творів чоловіка. «І ось вже з пензликом в руках чарує Романова дружина Марія. Не знаю, чи став би Роман Яцїв тим, ким він є, якби не Марія — тихе тепло віри і охоронець родинного гнізда, з якого вилетіло два талановиті птахи Андрій та Маркіян, кожен із яких йде своєю дорогою», — відзначала у своєму дописі від 20 липня 2020 р. в укра-

їнській інтернет-газеті «Zbruc» нині покійна, відома оглядачка мистецьких подій, львівська театрознавця, драматургиня Галина Канарська (померла 19 квітня 2021 р.) [15].

Наразі мистецьким шляхом дідуся Мирона та його брата Любомира, батька Романа та тітки Роксолани пішов молодший син подружжя — Маркіян Яцїв. Маркіян Яцїв закінчив Львівську національну академію мистецтв, навчався на кафедрі графічного дизайну, певний час викладав на кафедрі книжкової графіки та дизайну друкованої продукції Української академії друкарства, де здобув науковий ступінь кандидата технічних наук (2015 р.). Нині працює старшим викладачем закладу вищої освіти кафедри графіки та мистецтва книги Інституту поліграфії та медійних технологій Національного університету «Львівська політехніка», є відомим фахівцем в ділянці анімації.

Дещо інший фах обрав старший син подружжя Андрій, який закінчив Український Католицький Університет і здобув освітню кваліфікацію магістр історії (2007 р.), і нині є заступником директорки Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка». Будучи фаховим істориком Андрій періодично звертається до питань вивчення життєпису та мистецької спадщини видатних художників української діаспори (Едварда Козака, Івана Іванця, Петра Андрусів). Разом з батьком став лауреатом Премії імені Митрополита Андрея Шептицького у номінації «Мистецтвознавство» (2024) за спільний доробок та видання наукової праці «Петро Андрусів (1906—1981). Мистецька спадщина, публікації, архівні та довідкові матеріали» [16].

Етапи: навчання, наука, творчість

Важливу роль у формуванні Романа Яцїва як митця, науковця, педагога, окрім родини, на етапах становлення відіграли культурологічно-мистецькі інституції, колективи та широке коло друзів.

На початках — це навчання у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва, у стінах якого Роману пощастило, окрім батька, переймати фаховий досвід від знаних у мистецькому світі відомих на той час і донині особистостей: непересічного митця, проповідника нових мистецьких постулатів, старшого викладача живопису Карла Звіринського (1923—1997); графіка,

дослідника, педагога Михайла Курилича (1921—1984); живописця та викладача станкового живопису, фахівця в ділянці історії та теорії мистецтва Володимира Островського (1928—2000); відомого мистецтвознавця, викладача історії мистецтва Володимира Овсійчука (1924—2016); відомих художників та викладачів живопису Данила Довбошинського (1924—2012), Степана Коропчака (1926—2000), Юрія Скандаківа (1932—2007), Теофіла Максисько (1932—1987).

Певну роль у становленні Романа Яціва як музейника та мистецтвознавця відіграло спілкування з відомим українським скульптором, педагогом, дослідником українського мистецтва, професором Дмитром Кривавичем (1926—2005). Спілкування тривало і в роки навчання, і по закінченню інституту, зокрема, як згадував, світлої пам'яті, Дмитро Кривавич, під час проходження служби в лавах радянської армії Роман Яців разом із своїм приятелем, нині відомим скульптором Любомиром Яремчуком, у вільний від служби час при нагоді часто відвідували його майстерню (військова частина знаходилась недалеко від скульптурної майстерні професора Д. Кривавича) і обговорювали широкий спектр питань з мистецької проблематики.

Не випадково зацікавленість теорією й історією українського мистецтва по звільненні з війська у запас у грудні 1997 р. привела Романа Яціва до праці в Державний музей українського мистецтва (нині Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького), у якому він спочатку працював на посаді молодшого наукового співробітника, а з часом виконував обов'язки заввідділу українського радянського мистецтва. За словами Романа Яціва, основними його наставниками у той час у музеї були мистецтвознавці Віра Свенціцька (1913—1991) і Ярослав Нановський (1908—1992).

Однак його талант як науковця-аналітика в царині українського образотворчого мистецтва до повної міри розкриється у відділі мистецтвознавства Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського АН УРСР, структурним підрозділом якого був Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР у Львові (з 1992 р. Львівське відділення отримало статус окремої академічної установи під назвою Інститут народознавства

Іл. 7. Дружня бесіда мистецтвознавців за вуличним столиком кафе «Смачна плітка»: Олександр Нога, Роман Яців, Ростислава Грималюк. Львів, вул. Леся Курбаса, 14 вересня 2006 р. Світлина Володимира Жишківича

НАН України — науково-дослідний інститут в системі Національної академії наук України), куди він прийде працювати на посаду наукового співробітника у 1984 році.

З приходом до відділу мистецтвознавства Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського АН УРСР Роман Яців влився у потужний колектив науковців, який на той час очолював український мистецтвознавець, музейник Микола Моздир (1928—2018), і в якому працювали відомий український мистецтвознавець, музейник і культурний діяч Павло Жолтовський (1904—1986), мистецтвознавиця Фаїна Петрякова (1931—2002). У відділі мистецтвознавства Р. Яців знову перетнувся зі своїм колишнім викладачем і майбутнім керівником кандидатської дисертації, а невдовзі і керівником відділу (очолював відділ протягом 1991—2015 рр.) Володимиром Овсійчуком (1924—2016). Поряд із досвідченими науковцями у відділі мистецтвознавства Роман Яців здобуде нових друзів, тоді ще молодих, а нині відомих українських мистецтвознавців Олександра Ногу, Ростиславу Грималюк, Ірину Волицьку, Володимира Жишківича, Ігоря Жука (іл. 7). Ведучи мову про друзів, а це доволі велике коло, до речі згадати й давнього приятеля Романа Яціва ще із часів спільної роботи у Львівському музеї українського мистецтва, відомого мистецтвознавця та музейника, нині покійного, світлої пам'яті Олега Сидора (1945—2022).

Іл. 8. Роман Яців. Лекція про мистецтво. 2026. Папір, лінер. Збірка родини

Результатом проведених досліджень під час праці у відділі мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України стане цілий ряд підготовлених публікацій і, зокрема, монографії «Львівська графіка 1945—1990-х років: традиції і новаторство» (1992 р.) та на її базі захист кандидатської дисертації (1994 р.).

Успішний захист дисертації та низка ґрунтовних наукових публікацій не залишаться поза увагою Вченої ради Інституту народознавства НАН України і, зокрема, директора інституту, доктора історичних наук, професора Степана Павлюка, який запропонує Роману Яціву обійняти посаду заступника директора з наукової роботи (1994—2007 рр.; протягом 2000—2001 рр. виконував обов'язки директора інституту).

Ще працюючи у відділі мистецтвознавства Роман Яців стане головним редактором львівського журналу мистецького об'єднання «Клуб українських митців» «Мистецькі студії» (1991—1993 рр.), в якому висвітлювались питання з історії, теорії та практики української та світової художньої культури. Від 1995 р. стане відповідальним секретарем періодичного багаторічного наукового видання Інституту народознавства НАН України — «Народознавчих зошитів», яке, практично, стало його дітищем й опіку над яким він не полишив і сьогодні. Від 2009 по 2012 рр. був також редактором часопису Львівської національної академії мистецтв «Мистецький ужинок».

Поряд з адміністративною та науковою роботою Роман Яців активно включився у педагогічну діяльність. Читав курси з історії графіки для студентів кафедри графіки графічного дизайну Львівської академії мистецтв (з 1996), студентів кафедри театрознавства та акторської майстерності факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка (з 2002), студентів Української академії дизайну у Львові (з 2003), зараз також читає курс історії мистецтва для студентів Львівського фахового коледжу декоративного і ужиткового мистецтва імені Івана Труша (іл. 8). Роман Яців невтомно постійно збагачує свої пізнання з історії українського та зарубіжного мистецтва не лише з літературних джерел, а й під час періодичних подорожей Україною та закордоном.

Зважаючи на значний досвід адміністративної, педагогічної та наукової роботи ректор Львівської національної академії мистецтв Андрій Бокотей (на посаді 2000—2015 рр.) запросив Романа Яціва на місце проректора з наукової роботи (обіймав посаду з 2007 по 2021 рр.). Від 2021 р. Роман Яців професор кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв, а з 2025 — завідувач кафедри.

Як науковець Роман Яців є багатолітнім визаним фахівцем з досліджень явищ українського модернізму та творчості західноукраїнських митців, а також митців української діаспори. Його стараннями реанімовано життєвий та творчий шлях славних представників української художньої культури Павла Ковжуна, Роберта Лісовського, Едварда Козака, Святослава Гординського, Івана Іванця, Юрія Магалецького, Галини Мазуренко, Петра Андрусіва та інших несправедливо забутих особистостей. Їхню творчість він неодноразово висвітлював у численних публікаціях та окремих виданнях.

Вагомим доробком Романа Яціва є упорядковані та введені до наукового обігу матеріали: «Українські мистецькі виставки у Львові (1919—1939): довідник-антологія мистецько-критичної думки» (Львів, 2011), а також багатотомна антологія «Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: українська теоретична думка ХХ ст.» (у чотирьох частинах 2012, 2019, 2021—2022), в яких він, як упорядник, представив різновекторні наświetлення теорій, поглядів і критичних зауваг ви-

датних діячів української культури та образотворчого мистецтва.

Періодично Романа Яціва запрошуюють бути головою експонаційних комісій із захисту дипломних робіт на мистецьких освітніх програмах Національного лісотехнічного університету України, Української академії друкарства, Національного університету «Львівська політехніка». Потягом багатьох десятиліть, будучи фаховим, широко ерудованим мистецтвознавцем, провадить мистецьку аналітику на відкритті чисельних виставкових художніх проєктів у Львові та інших містах України, а також і закордонних міжнародних виставках. Був куратором і учасником виставки творів львівських живописців у Китаї (Ганджоу, 2011). Неодноразово долучався, як член Міжнародного Жюрі, до виставки («Srebrny Czworokąt») у Перемишлі в Польщі (2015, 2018, 2021—2022). Пам'ятним був виступ Романа Яціва на вечорі пам'яті 22 листопада 2012 р. в Українському Домі у Франції в Парижі (Centre culturel de l'ambassade d'Ukraine) з нагоди організованої незадовго до передчасної смерті Борисом Возницьким (16 квітня 1926 — 23 травня 2012) і відкритої 21 листопада 2012 р. у Луврі виставки робіт знаменитого львівського скульптора Іоанна-Георга Пінзеля (іл. 9).

Активно працюючи на науковій ниві й адміністративно-викладацькій роботі Роман Яців десятиліттями ні на мить не полишає олівця та пензля. Як послідовник родинних митецьких традицій, започаткованих батьком Мироном і стрийком Любомиром, він генетично увібрав у себе чуття композиції, тонке бачення кольору та колориту, які послідовно розвинув у собі під час практичних студій і теоретичного осмислення надбань вітчизняної та світової мистецької спадщини епохи постмодернізму.

Властиво, вміння неординарно мислити та лаконічно й, водночас, влучно доносити до глядача ідею твору, Роман Яців демонструє уже в ранній період своєї творчості у групових і персональних виставках 90-х ХХ ст. Маніфест творчих устремлінь автора у ті часи виразно ілюструє представлений на спільній з Володимиром Жишковичем виставці у грудні 1997 р. у Галереї мистецького центру «Яро-віт» графічний твір під назвою «Когут постмодерністичний» [17]. Постмодерні тенденції, базовані на синтезі переосмислення кращих надбань попере-

Іл. 9. Виступ Романа Яціва на вечорі з нагоди відкриття виставки скульптора Іоанна-Георга Пінзеля в Луврі та світої пам'яті Бориса Возницького в Українському Домі у Франції (Centre culturel de l'ambassade d'Ukraine). Париж, 22 листопада 2012 р. Світлина Володимира Жишковича

дників у поєднанні з яскравим домінуванням самоствердого особистісного екзистенційного бачення, й надалі залишаються наріжними у його творчості.

Як свого часу відзначалось, «У композиційно нескладні, подекуди доволі прозаїчні мотиви Роман Яців, як вправний митець, якому притаманна експресивна нестримна манера писання, структурованими ритмічними лініями та плямами яскравих кольорів вносить емоційний заряд і спонукає глядача співпереживати й насолоджуватись швидкоплинним станом того чи іншого неповторного краєвиду» [5, с. 1014]. За словами Дарини Скринник-Миськи, Роман Яців «дуже добре володіє лінією і вибудовує свої композиції на зіставленнях лінії та плями не лише у графіці, але й у живописі. Ця графічна виразність, як власний мистецький почерк, дуже яскраво проявляється у кольорових зарисовках маркерами та фломастерами — саме цей матеріал художник відчуває особливо тонко» [4, с. 326] (іл. 10). Водночас слід відзначити, що, за словами Романа Яціва, працюючи над твором, він часто не знає, яким може бути остаточний результат: «Я можу нанести спочатку кілька фарб, далі працюю пензлем або мас-тихіном, валком я теж працюю, а вже далі організо-

Іл. 10. Роман Яців. Зі старого альбому: Мотив з Гданська. 2023. Папір, кольорові олівці. Збірка родини

Іл. 11. Афіша виставки-присвяти «Квіти для митрополитів» у Архикатедральному соборі Святого Юра у Львові (липень-серпень 2022 р.)

вується певне малярське середовище. І в цій комбінації фарб, фактур, кольорів у мене з'являється певний імпульс, який дає мені шлях далі розвивати цю ідею на створення образу. Таким чином вибудовується зовсім несподівана річ» [11].

Протягом десятиліть твори автора були широко представлені на численних персональних виставках. У Львові: 1981 (спільно з Михайлом Красником, Олесем Фіголем, Василем Домбровським), 1989 (спільно з Олесем Ногою), 1996 (спільно з Олесем Ногою та Сергієм Міхновським), 1997 (спільно з Володимиром Жишковичем), 2005 (спільно з Валерієм Басанцем), 2009 (спільно з Роксоляною Котулою), 2014 (спільно з Наталією Кручкєвич та

Михайлом Сидоренком), 2016, 2020, 2022, 2025, 2026. У містах України: Рівному (2013, 2019), Дрогобичі (2015), Краматорську (2015), Дружківці (2016), Бахмуті (2016), Києві (2016, спільно з Наталією Кручкєвич та Михайлом Сидоренком), Одесі (2016), Луцьку (2020), Коломиї (2021). У містах Польщі Лодзі (2015, 2019), Познані (2019), а також у Торонто (2017) в Канаді. Усі виставки наповнює позитивна життєствердна енергетика, більшою чи меншою мірою пломєніє теплінь світлоносних сонячних переливів.

Серед виставкових проєктів за участі Романа Яцїва у Львові непересїчними подїями стали «Виставка живопису: Михайло Сидоренко, Наталїя Кручкєвич, Роман Яцїв» в Національному музеї у Львові ім. Андрея Шептицького (листопад-грудень 2014 р.) [18] та особлива виставка-присвята «Квіти для митрополитів» у Архикатедральному соборі Святого Юра (липень 2022 р.). На пошану предстоятеля Української Греко-Католицької Церкви, митрополита Галицького, архієпископа Львівського Андрея Шептицького, та видатного сподвижника Української Церкви, Верховного Архїєпископа Йосифа Сліпого Роман Яцїв представив вісімнадцять творів, у яких домінували пейзажі та квіткові мотиви (іл. 11).

Важливою в житті Романа Яцїва стала виставка під назвою «Похвала тиші», що відбулась у Арт-Салоні «Велес» (грудень 2016 — січень 2017), яка була присвячена дітям і всім мешканцям міста Красногорівка в Донецькій області, а також українським воїнам, що боронять від ворога рідну землю. Як відзначив на відкритті своєї виставки Роман Яцїв, «Для мене ця виставка є значимою, тому що сама посвяченість її є дуже важливою для кожного з нас — подїям в Україні, а саме — боротьбі з московським агресором. Виставку, яка має ліричну, філософську назву, я присвячую мешканцям зруйнованої Красногорівки, в якій ми побували разом із волонтерами рівно рік тому. Трактую тишу як потребу для нашого суспільства, яке втомилось від безглуздої війни з одіозним негідником Путїнім... Я хотїв протиставити скромно (у маленькій своїй частині, що можу зробити) альтернативу — добра, радості, гармонії. Фактично, через відголосся тих дитячих очей, які ми бачили в Красногорівці. У цїй виставці пробую навести мости між моїми теоретичними роздумами про

мистецтво ХХ—ХХІ століть, і практичними втіленнями з погляду методології живописання. [...] Фактично на підсвідомому рівні... Це моя певна синтеза, певний діалог з тими мистецькими концепціями, які дуже мені важливі як для теоретика» [19]. Важливим підсумком цього виставкового проекту став альбом-каталог, що вийшов під егідою Львівської національної академії мистецтв, Канадсько-Української Мистецької Фундації (Торонто, Канада), Арт-Салону «Велес», Арт-Кафедри Галереї сучасного мистецтва (Луцьк) у львівському видавництві «Апріорі» у 2017 році [20].

Особливо знаковими в мистецькому житті Львова та України стали дві останні грандіозні виставки митця Романа Яціва. Перша під назвою «Варіації» відкривалась (вересень-жовтень 2025 р.) у фойє Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика у рамках ювілейного 31-го Міжнародного фестивалю сучасної музики «Контрасти». За словами куратори виставки Зоряни Мірус, «Візуальні образи, створені митцем, перегукуються з естетикою «Контрастів» — експресивною, динамічною, відкритою до нових сенсів. У поєднанні з музикою вони формуватимуть унікальну атмосферу, яка підкреслює багатогранність львівського мистецького середовища» [21].

Друга виставка, до певної міри, як підсумок 55-літнього періоду творчості та з нагоди 70-ліття, під назвою «Виднокрай» відкрилась 8 квітня 2026 р. у виставкових залах головного корпусу Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького на Проспекті Свободи. На осуд відвідувачів Роман Яців виставив понад сімдесят великоформатних нових робіт, виконаних упродовж останніх років акрилом на картоні та папері (іл. 12). Запропонована дружиною Марією назва виставки «Виднокрай», за словами автора, відображає його внутрішній стан і повернення до власної сутності, і «виднокрай» (чи, раче, «видно край») асоціюється як його внутрішній горизонт, і як спроба осмислити український світ крізь особистий досвід і культуру. У своїх рефлексіях з персональної виставки Романа Яціва у Національному музеї у Львові ім. Андрея Шептицького, опублікованих в українській інтернет-газеті «Збигує», художник і мистецтвознавець Володимир Стасенко влучно підмітив: «Живопис Романа Яціва не зображає простір — він із

Іл. 12. Роман Яців. Урбаністичний полістилізм. 2026. Картон, акрил. Збірка родини

Іл. 13. Роман Яців. З циклу «Форми та асоціації». Композиція 4. 2026. Папір, акрил, колаж

нього виростає та рефлексує. У цьому сенсі Роман Яців близький до феноменологічної традиції Гастона Башляра. Для нього простір теж є не декорацією, а переживанням, що формує уяву, пам'ять та образність. Художник відчуває, інтерпретує та проживає цей простір ще до того, як переносить на папір його відображення. Саме тому його образи наділені особливою щирістю та переконливістю» [9]. І, як далі відзначив Володимир Стасенко, «Його роботи — емоційні, несподівані, насиче-

ні. Вони вражають кольором — щільним, живим, повнокровним. Великі формати живописних творів нетипово, як для Національного музею у Львові, експоновані у два ряди, у вигляді стіни чи то шпалери, підсилюють ефект присутності. Вони провокують глядача не просто споглядати, а входити в життєвий простір твору. Колір, пляма, ритм, силует — усе працює як єдина система, де форма органічно переходить у метафору. Метафоричність мислення та вислову — одна з виразних ознак творчого методу Романа Яціва» [9] (іл. 13).

Близько десяти років тому мистецтвознавиця Богдана Гринда написала слова, які й сьогодні виразно характеризують творчий доробок митця та науковця: «Абстрактні за стилістичним рішенням, місткі й естетично мотивовані образи у творах Романа Яціва близькі до поезії, поезії, у якій м'якість сприйняття і щирість, безпосередність реакцій на красу оточення, видиму насамперед художнику, передаються глядачеві з безкорисливою щедрістю» [8, с. 11].

Висновки. Мистецька ойкумена Романа Яціва — це авторський культурний всесвіт, у якому поєднуються малярство, історія мистецтва, національна культурна пам'ять, українська традиція та сучасний художній досвід, — це простір культурної пам'яті та художніх рефлексій, де український краєвид, історична традиція і сучасна образна мова постають як складові єдиного духовного світу митця.

Наукові праці, малярські та графічні твори виразно розкривають позитивну суть самовідданої щирої, глибоко інтелігентної особистості Романа Яціва, який невтомно словом, пером і пензлем повністю віддає себе служінню науці, мистецтву, Україні.

1. Роман Яців: бібліографічний покажчик. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. 157 с.: іл.
2. Яців Роман Миронович. Н.О. Урсу. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025, оновл. 2026. URL: <https://esu.com.ua/article-887766>. DOI: 10.5281/zenodo.19731080 (дата звернення: 10.07.2026).
3. Яців Роман Миронович. Профіль викладача на сайті ЛНАМ. URL: <https://lnam.edu.ua/uk/faculty/decorative/wood/teachers/vikladach-kafedri/jaciv-r-m.html> (дата звернення: 10.07.2026).
4. Скринник-Миська Д. Роман Яців: відроджуючи втрачені смисли. *Народознавчі зошити*. 2013. № 2 (110). С. 322—329.
5. Жишків В. Роман Яців: пером і пензлем. *Народознавчі зошити*. 2016. № 5 (131). С. 1011—1014.
6. Медвідь Л. Яців: рука і смисл. *Роман Яців. Похвала тиші. Малярство. Графіка*. Львів: Априорі, 2017. С. 5—6.
7. Шмагало Р. Похвала тиші Романа Яціва. *Роман Яців. Похвала тиші. Малярство. Графіка*. Львів: Априорі, 2017. С. 7—8.
8. Гринда Б. «Похвала тиші». Малярство і графіка Романа Яціва. *Роман Яців. Похвала тиші. Малярство. Графіка*. Львів: Априорі, 2017. С. 9—11.
9. Стасенко В. «Виднокрай» Романа Яціва: присутність в осмисленому просторі. *Збруч*. 2026. URL: <https://zbruc.eu/node/124199> (дата звернення: 12.07.2026).
10. Мирон Яців. 1929—1996. *Життя і творчість*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. 368 с.: іл.
11. Сидор М. Інтерв'ю з відомим львівським художником та мистецтвознавцем Романом Яцівим. *LVIV.MEDIA*. 06.09.2022. URL: <https://lviv.media/blogs/50871-interv-iu-z-vidomym-lvivskym-khudozhnykom-ta-mystetstvoznavtsem-romanom-yatsivym/> (дата звернення: 12.07.2026).
12. Яців Роман. *Україна у боротьбі: маловідома графіка Мирона Яціва. Фотографії старого Львова*. 12.07.2024. URL: <https://photo-lviv.in.ua/ukraina-u-borotbi-malovidoma-hrafika-myrona-yatsiva/> (дата звернення: 04.07.2026).
13. Любомир Яців (1938—2001): *Життя і творчість*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2013. 104 с.: іл.
14. Яців Любомир Ількович. Р.М. Яців. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. URL: <https://esu.com.ua/article-887768>. DOI: 10.5281/zenodo.19731076 (дата звернення: 04.07.2026).
15. Канарська Г. Дорога Романа Яціва. *Збруч*. 20.07.2020. URL: <https://zbruc.eu/node/99143> (дата звернення: 07.07.2026).
16. Петро Андрусів (1906—1981). *Мистецька спадщина, публікації, архівні та довідкові матеріали*. Авт.-упоряд.: Андрій Яців, Роман Яців. Львів: Априорі, 2023. 547 с.: іл.
17. Лань О. «Грані буття» Володимира Жишківича та «Когут постмодерністичний» Романа Яціва. *Високий Замок*. 1997. 26 грудня.
18. Михайло Сидоренко. Наталія Кручків. *Роман Яців. Живопис: Альбом-каталог виставки*. Львів: Астролябія, 2014.
19. Козирева Т. У Львові відкрили виставку «Похвала тиші» Романа Яціва. URL: <https://day.kyiv.ua/news/271221-u-lvovi-vidkryly-vystavku-pokhvata-tyshi-romana-yatsiva> (дата звернення: 12.07.2026).
20. Роман Яців. *Похвала тиші: малярство, графіка: альбом*. Львів: Априорі, 2017. 120 с.: іл.
21. *Варіації. Виставка робіт Романа Яціва*. URL: <https://philharmonia.lviv.ua/event/variatsii-vystavka-robit-romana-yatsiva/> (дата звернення: 12.07.2026).

